

Imię i nazwisko kandydata: Lesia Korostatevych

Tytuł rozprawy doktorskiej:

„Problematyka przekładu realiów kulturowych w tekstach ukraińskiej oraz polskiej literatury współczesnej (na przykładzie utworów Oksany Zabuzko *Muzeum porzuconych sekretów* oraz Ignacego Karłowicza *Sońka*)”

Promotor: dr. hab. Katarzyna Kotyńska, prof. IS PAN

Recenzent: dr. hab. Valentyna Kharkhun

Запропонована дисертація – це самостійне, оригінальне дослідження польського та українського романів, а також перекладацьких стратегій, застосованих при їхньому перекладі на іншу мову. Грунтовне знання української та польської мов, а також літературознавчого та культурознавчого контекстів дозволяє авторці здійснити результативне дослідження із застосуванням методології пам'яттєвих студій, культурознавства й перекладознавства. Оригінальність дослідження полягає в тому, що авторка послуговується широким методологічним спектром для з'ясування важливих питань, пов'язаних з функціонуванням сучасної літератури та її рецепції: розуміння літератури як медіатора пам'яттєвих процесів, який оприявнює замовчувані сторінки історії, насамперед пов'язані з жіночим досвідом; оцінку літературного твору в різних національних контекстах та різною цільовою аудиторією; перекладність чи неперекладність культурних реалій; роль перекладача як медіатора тексту для іншомовного читача.

Дисертація є вагомим внеском у розуміння специфіки сучасної літератури в Польщі та Україні та усвідомлення особливостей культурного діалогу, який забезпечує переклад романістики з пам'яттєвою та ідентифікаційною домінантою. Виділення реалій як невід'ємної частини культурної пам'яті та аналіз прийомів та стратегій їхнього перекладу, дослідження перенесення цих елементів з однієї культури в іншу, вивчення перекладацьких рішень про зміну образів культури в тексті перекладу, роль близькості культур у перекладі – усі ці завдання, які формулює перед собою авторка та успішно їх реалізує в дисертаційній праці, уяскравлюють важливість ролі перекладача й вибраних ним стратегій для перекладу й удоступнення текстів про пам'ять для іншомовного читача.

Дисертантка послуговується широким спектром методів та методологій. Основу її методологічного інструментарію складають пам'яттєві студії (Memory Studies), культурознавство та перекладознавство. Пам'яттєві студії – один із найпопулярніших напрямків дослідження в сучасному світовому літературознавстві, який відкриває нові можливості аналізу літературного твору, розуміння того, як література працює з пам'яттю та впливає на процеси самоідентифікації. Поєднання пам'яттєвих студій із культурознавством і перекладознавством – цікавий, оригінальний і продуктивний підхід, який дозволяє зрозуміти, як культурні реалії, що працюють на відтворення пам'яті, можуть бути (не)перекладними для носіїв різних культурних досвідів. І список літератури, і теоретична частина вказують на те, що дисертантка ґрунтовно опанувала специфіку кожної методології та вміє їх застосовувати в літературознавчому та перекладознавчому аналізах. Дисертантка добре знає польськомовні, україномовні та іншомовні публікації в межах обраних методологій.

Як об'єкт дослідження прилегентка обирає два романи за авторства українського і польського прозаїків, аргументовано пояснюючи, чому саме ці два твори та їхні переклади на польську та українську мови найоптимальніше демонструють основоположні процеси в національних літературах та способах перекладу сучасного тексту для іншомовної аудиторії. Дисертація має чітку дзеркальну структуру. Вона

розпочинається ґрунтовним теоретичним розділом, у якому осмислені основні теоретичні підходи, далі – дослідження романів Оксани Забужко й Ігнація Карповича з акцентом та літературознавчий та перекладознавчий аспекти. Така дзеркальна структура дає чітке уявлення про роль пам'яті в кожному творі, їхню оцінку в національному та інонаціональному контексті, особливості перекладу для іншомовної аудиторії. До кожного розділу подані висновки, які відбивають зміст і відповідно його підсумовують. Підсумкові висновки цілісні, вони зосереджені на порівняльному аналізі основних стратегій у перекладі культурних реалій, зображених у романах.

Стиль дисертації чіткий і зрозумілий, посилання на літературні, літературознавчі та культурознавчі джерела зроблені коректно. Є багато помічних коментарів, особливо в тих частинах, де обговорюється особливість перекладу. Специфіка перекладу пояснюється за допомогою таблиць, де вміщений оригінал та переклад. Такий підхід дозволяє унаочнити найважливіші та найважчі випадки в перекладі, а також відповідно їх класифікувати.

Зауваження

1. Обґрунтовуючи об'єкт аналізу, дисертантка стверджує, що обидва твори належать до постмодернізму. Вона цитує польських дослідників для ствердження, що роман Карповича – це зразок польського постмодернізму, використовуючи дзеркальну тактику, цитує українських дослідників, щоб підтвердити належність українського роману до українського постмодернізму. Виникає питання, що спільного і відмінного між польським і українським постмодернізмом? Чи можемо ми беззастережно віднести обидва твори до визначних зразків національних постмодернізмів? Чи ми радше маємо справу з новим естетичним феноменом пост-постмодернізму, націленого на «складання структури», а не на її «розкладання», гри, повтору, пастишу і т. д.? Це особливо важливо для з'ясування того, як постмодернізм/ми (чи пост-постмодернізми) працюють із пам'яттю. Дисертантка цитує Włodzimierz Bolecki, який пояснює, як постмодернізм працює з пам'яттю: „historią i tradycją wyrażające się nawiązywaniem do stylu retro, stosowaniem cytatów, powtórek, parodii, kolażu, pastiszy, etc.» Чи цей підхід може повністю пояснити специфіку роботи з пам'яттю в запропонованих літературних творах?
2. Як побажання: для глибшого мотивування вибраних об'єктів дослідження треба зважати не тільки на їхню схожість, а також вказувати на відмінності, як, наприклад, поколіннєву й гендерну, бо вони прояснюють авторський підхід у структуруванні літературного матеріалу.
3. Дисертантка зробила ґрунтовний огляд різних підходів в оцінці ролі перекладача і (не)перекладності літературних текстів. Бажано б у кінці теоретичного розділу чіткіше сформулювати основну ідею (аргумент дослідження): як подальший аналіз літературних творів і їхніх перекладів підтвердить/спростує розглянуті теорії чи запропонує альтернативне визначення. На жаль, навіть із підсумкових висновків не зрозуміло, який внесок робить аналіз літературних творів у розуміння ролі перекладача і (не)перекладності літературних текстів.
4. У літературознавчому аналізі дисертантка послуговується методикою пам'яттєвих студій, тоді як аналізуючи переклади, зосереджується на культурних реаліях. Виникає питання, як співвідносяться пам'ять і культурні реалії на практиці? Як, скажімо, переклад біблійних алюзій дозволяє нам зрозуміти специфіку роботи з пам'яттю в тому чи іншому творі?

5. Незважаючи на те, що дисертантка оглянула основні концепти Memory Studies, такі як травма, постпам'ять та культурна пам'ять, вона нечасто ними послуговується в процесі аналізу творів. Зокрема, у підрозділі «Posttotalitarna trauma społeczeństwa» не визначено, у чому суть цієї травми (однієї чи кількох) та хто її екстраполює. Це травма замовчування чи ідеологічної перверзії? Її відтворює покоління свідків чи їх нащадків? Виняток становить цікава спроба порівняння постпам'яті на стр. 169-170.
6. У аналізі вибраних творів бракує контексту, хоча б оглядового опису, як проблеми пам'яті були висвітлені в українській та польських літературах 2010-х рр., щоб уяскравити внесок Забужко та Карповича.

Незважаючи на висловлені зауваження, стверджую, що дисертація виконана на належному науковому рівні та є внеском у розвиток сучасних культурологічних та перекладознавчих студій, а її автор заслуговує на присудження звання доктора культурологічних наук.

Ja, niżej podpisana stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska Lesi Korostatevych spełnia warunki określone w art. 13.1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65 poz. 595 z późn. zmianami) i wnioskuję o dopuszczenie Lesi Korostatevych do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

16. 11. 2022
.....
data sporządzenia recenzji

.....
podpis recenzenta